

דבר תורה לחג הסוכות מאת ד"ר טובה גנזל

ייחודו של חג הסוכות הוא בכך שהוא אחד משלושת הרגלים. אולם הוא שייך גם לרצף של חגי תשרי: ראש השנה, יו"כ וסוכות – ובכך הוא גם חלק מימי הדין, וחיתום הדין נעשה בסופו, בהושענא רבה. ביום זה נהגו להקיף את המזבח ולחבוט בערבות במקדש, וכך אנו נוהגים היום זכר למקדש. עדות לקיום המנהג במקדש מצויה בגמרא במסכת סוכה שדנה בשאלה האם יש לחבוט ערבות גם כאשר הושענא רבה חל בשבת:

"פעם אחת חל שביעי של ערבה להיות בשבת, והביאו מרביות של ערבה מערב שבת, והניחום בעזרה, והכירו בהן בייתוסין ונטלום וכבשום תחת אבנים. למחר הכירו בהן עמי הארץ, ושטמום מתחת האבנים, והביאום הכהנים וזקפום בצידי המזבח. לפי שאין בייתוסין מודים שחיבוט ערבה דוחה את השבת." (סוכה, דף מג-מד).

למעשה מתארת הגמרא מצב שבו הביאו הפרושים את הערבות מבעוד מועד ביום שישי. אולם הבייתוסים, שסברו שאין לחבוט ערבות בשבת הניחו את הערבות תחת אבנים, בצורה שהפרושים לא יוכלו להשתמש בהם בשבת מבלי להרים את האבנים – שהם מוקצה. בהמשך הגיעו 'עמי ארצות' למקדש בשבת בבוקר, ראו שהאבנים מונחות על גבי הערבות והזיזו אותם, כך שניתן יהיה להשתמש בערבות מבלי לגעת במוקצה. בכך פתרו עמי הארץ את הבעיה שיכולה היתה למנוע מהפרושים להשתמש בערבות הללו בשבת, והפרושים יכלו לקיים את מנהגם.

בספר תן לי זמן, שיצא לאחורונה ובו ליקוט מתורתיו של הרב מנחם פרומן הוא מתייחס למעשה זה כך:

"מתוך מסכת סוכה בכללותה מתקבל רושם ברור: הקשר בין תלמידי החכמים לעמי הארצות (משמעותו המקורית של המונח 'עמי הארצות' היא כנראה עובדי אדמה) אינו קשר סתמי של סיוע טכני חד-פעמי כי אם קשר משמעותי ומהותי בהרבה. נראה שמנהג חיבוט הערבות הוא מעיקרו מנהג של איכרים, ולא הלכה שהתחדשה בבית המדרש; אחד המנהגים שנהגו עובדי האדמה מתוך ציפיה לשנה גשומה..." (עמ' 56).

באמצע דוגמא זו, ודוגמאות נוספות מתאר הרב פרומן כי בעבר היו חלקי העם שנראים לעיתים נבדלים זה בזה למעשה בקשר קרוב והשלימו וסייעו זה לזה. בנושא זה הוא מצטט גם את הרב קוק:

"האינטלגנציה חושבת שיכולה היא להפרד מען ההמון, שאז תהיה יותר בריאה ברוחה, יותר אצילית במחשבתה. זוהי טעות יסודית, טעות שאינה מכירה בצד הבריאה שיש בהכרות הטבעית, בהרגשות הטבעיות ובחוששים הטבעיים... אבל כשם שמשפיעים עליו [על ההמון, המושפע מהאינטלגנציה/ גדולי תושיה] עצה ותושיה, המיישרים לפניו את נתיבות עולמו, כך הוא משפיע עליהם חיים בריאים. והצד המשותף של אצילי הרוח עם ההמון הוא הכוח המקיים את שני הצדדים על מעמדם, ומשמרם מכל ריקבון והתנוונות מוסרית וחומרית". (אורות הקדש, ח"ב, כח).

המדרשה בפרט, והאוניברסיטה בכלל הם מקומות הטרוגניים שמזמנים מפגש ושיח עם חלקים רבים של החברה בישראל. לעיתים נדמה בטעות כי ניתן להבחין בסגל, בצוות המנהלי, בתלמידות בתכניות השונות, מי הנותן ומי המקבל, אך למעשה זהו מצב מדומה. כל מי ששותף למפגשים הללו תורם ונתרם. לעיתים בדומה לתרומתם של תלמידי החכמים, ולעיתים בדומה לתרומתם של מי שקשוב ומחובר לקרקע ובכך למציאות. אך כולם לא יכולים להתקיים במלוא חיוניותם מבלי להיזקק לאחר.

אשרינו שזכינו.

